

Ważne informacje
z tego do-
kumentu
zobacz
na stronie
www.katolicki.pl

RELIGIA NA ZNACZKACH POCZTOWYCH

(3)

Janusz Milewski

Na dziedzictwo kulturowe każdego społeczeństwa składa się m.in. żywa działalność ludzi, również tych w sutannach, habitach, jak też wierzących świeckich. Tacy ludzie są również upamiętnieni przez Polską Poczta poprzez znaczki pokazujące ich samych lub ich dzieła jako wkład do kultury ogólnonarodowej i światowej.

Do drugiej wielkiej grupy znaczków przedstawiających postacie związane z religią należy zaliczyć dla porządku Mikołaja Kopernika, jednego z największych geniuszy ludzkości, ale także kanonika Kościoła katolickiego. Jest przede wszystkim znany ze swej działalności świeckiej i tam dokonał największych odkryć, przez co naraził się Kościołowi. W Polsce Ludowej dotychczas wydano 33 znaczki i bloki związane z M. Kopernikiem o łącznym nakładzie ponad 470 mln sztuk.

Uderza w tematyce wszystkich tych emisji schemat przedstawiania Mikołaja Kopernika tylko jako astronoma (a pośrednio w ten sposób i matematyka). A był przecież również wybitnym ekonomistą, lekarzem i gorącym Polakiem, broniącym zamku olsztyńskiego przed Krzyżakami.

Hugo Kollataj miał również szczęście i znalazł się na kilku znaczkach polskich: w 1952 r. ukazują się dwa znaczki z H. Kollatajem z okazji 140 rocznicy śmierci H. Kollataja (nakład 6,1 mln); w serii 600-lecie Uniwersytetu Jagiellońskiego (1964) wydany zostaje jeden znaczek z podobizną człowieka przedstawiciela polskiego Oświecenia (nakład 10 mln) Widzimy go też na znaczku wydania upamiętniającego Komisję Edukacji Narodowej z 1973 r. (nakład 16,2 mln).

„Szczęście” do znaczków pocztowych ma również Zygmunt III Waza, a właściwie jego pomnik w Warszawie, na którym jest przedstawiony razem z jednym z najważniejszych symboli chrześcijaństwa — krzyżem. Widzimy go na ośmiu znaczkach w emisjach: „Warszawa oskarża” (1945) „Rocznica wyzwolenia Warszawy” (1946), „5 rocznica Manifestu Lipcowego” (1949), „Pomniki Warszawy” (1955), wydanie lotnicze z 1957 r., „Turystyka” (1966), „Zamek Królewski” (1971) oraz „Lotnictwo współczesne” (1978). Łączny nakład tych znaczków wyniósł ponad 195 mln sztuk.

W bloku „Komisji Edukacji Narodowej” z 1946 r. (nakład 129 tys.) i na znaczku nr 2181 z serii poświęconej KEN (1973) w nakładzie 18 mln, znajduje się podobizna księdza, wielkiego działacza oświatowego i reformatora szkolnictwa — Grzegorza Piramowicza. Na znaczku emisji poświęconej „I. Kongresowi Nauki Polskiej” z 1951 r. znajduje się Stanisław Staszic (nakład 521 tys.); jeden z najwybitniejszych przedstawicieli polskiego Oświecenia, również ksiądz. Na znaczkach emisji wydanej z okazji „50 rocznicy ruchu ludowego” znajduje się podobizna represjonowanego tak przez władzę świeckie jak i duchowne inicjatora ruchu ludowego w Galicji, księdza Stanisława Stojakowskiego (nakład 465 tys.). W serii „Kultura polska” I i II i na znaczku „Na pomoc zł. mowa” z 1947 r. oraz w bloku „Kultura polska” (1948) przedstawiony jest uczestnik Powstania Styczniowego, malarz i zakonnik Adam Chmielowski — brat Albert (nakład łączny 21,5 mln). W emisji z roku 1948 z okazji 100-lecia Wiosny Ludów znajduje się znaczek z innym księdzem, autorem „Złotej księżyczki” Piotrem Soltykiewiczem (nakład 4,5 mln).

W Polsce poświęcono również znaczek w 1957 Janowi Amosowi Komen-skiemu — twórcy nowożytnej pedagogiki, duchownemu Braci Czeskich (nakład 3,2 mln). Tutaj jako ciekawostkę można potraktować wydanie bloku w 1978 r. z okazji Światowej Wystawy Filatelistycznej w Pradze, a pokazującego wielkiego wodza husytów Jana Žižkę z Trocnowa.

W roku 1982 zostaje wydany przez Ministerstwo Łączności znaczek z okazji „60 rocznicy powstania Związku Polaków w Niemczech”, na którym widnieje podobizna Związku Polaków w Niemczech i Związku Spółdzielni Polskich w Niemczech, księdza Bolesława Domańskiego (nakład 6 mln).

Wszyscy przedstawieni na wymienionych znaczkach duchowni byli ludźmi postępowymi w swojej epoce, charakteryzowali się nieszablonywym myśleniem, byli wybitnymi reformatorami, uczestnikami ruchów narodowo-wyzwoleńczych, patriotami. Bardzo często spotykali się z ostrym potępieniem swej działalności i prezentowanej postawy tak ze strony władz świeckich jak i duchownych. Byli tymi, którzy pełnili lub próbowali pełnić swoją epokę do przodu, chcieli zmienić zastaną rzeczywistość.

Do grupy postaci związanych z religią należy również papież Jan Paweł II, któremu jest poświęcona emisja z 1979 r., wydana z okazji „Wizyty papieża Jana Pawła II w Polsce”. Łączny nakład dwóch znaczków i dwóch bloków tego wydania wyniósł 10,9 mln sztuk (na marginesie można zauważyć, że oba znaczki w swoim czasie były wykorzystywane jako „święte” obrazki, np. nalepiane przez kierowców w kabinach autobusów miejskich itp.). W br. należy spodziewać się nowej emisji znaczków związanych z zapowiadzaną wizytą papieża w Polsce.

W roku 1982 ukazał się w serii „600 lat obecności Obrazu Jasnogórskiego” znaczek przedstawiający Augustyna Kordeckiego — przeora klasztoru paulinów w Częstochowie (nakład 6 mln). W tym samym roku ukazuje się również znaczek przedstawiający

nowego świętego katolickiego Maksymiliana Kolbe (nakład 3 mln).

W trzeciej grupie znajdują się znaczki przedstawiające inne rodzaje sztuki o tematyce religijnej.

Prezentacją znaczków tej grupy należy zacząć od przedstawienia tematów religijnych przedchrześcijańskich. I tak na znaczku nr 80 gr z serii „Archeologia” (1990) jest przedstawiona gliniana figurka kultowa, przedstawiająca barana sprzed ok. 4 tys. lat z Jordanowa (nakład ok. 5 mln). W serii „Igrzyska Olimpijskie — Meksyk 1968” na znaczku przedstawiającym zrużnioną kobietę, obok została umieszczona figurka bóstwa płodności z okresu przedkolumbijskiego w Meksyku (nakład 1,1 mln). W serii „Polskie zwyczaje ludowe” (1977), prezentującej ryciny z tzw. Teki Michałskich, znajduje się znaczek przedstawiający rycinę pt. „Sobotka u Słowian” (nakład 3,8 mln). Tematykę mitów grecko-rzymskich przedstawiają trzy znaczki będące reprodukcjami fragmentów obrazów: Rubensa „Toaletta Wenus” z 1977 r. (nakład 9,5 mln), Stronzi’ego „Porwanie Europy” z 1978 (nakład 1,8 mln) i Maulbertscha „Ofiarowanie Ifigenii” z 1981 r. (nakład 1,5 mln).

Najczęściej prezentowanym dziełem sztuki na znaczkach polskich jest ołtarz Wita Stwosza. W roku 1956 w serii poświęconej „Międzynarodowej Kampanii Muzealnej” na jednym ze znaczków przedstawiono Madonnię — centralną figurę ołtarza (nakład 5 mln), na znaczku z 1975 roku wydanym z okazji „Międzynarodowej Wystawy Filatelistycznej ARPHILA 75 w Paryżu” znajduje się głowa św. Anny z tegoż ołtarza (nakład 8,3 mln), a seria z 1960 roku jest w całości poświęcona ołtarzowi Wita Stwosza. Na sześciu znaczkach są przedstawione kolejne fragmenty ołtarza: Zwiastowanie, Boże Narodzenie, Pokłon Trzech Króli, Zmartwychwstanie, Wniebowstąpienie, Zaśnięcie Matki Boskiej. Na ogromnym siódmym znaczku serii jest przedstawiona centralna część ołtarza (łączny nakład wszystkich znaczków serii wyniósł 19,7 mln).

W trzech seriach pod wspólnym tytułem „Arceydzieła sztuki polskiej” były prezentowane dzieła sztuki o tematyce sakralnej: w roku 1973 dwa znaczki przedstawiają rzeźby „Madonny z Krulowej” z 1410 roku i gotycką „Madonnę ze Skalbmierza” (nakład 4,9 mln); w roku 1974 na znaczku nr 2199 została przedstawiona szopka krakowska (nakład 8,3 mln) i na drugim znaczku tej serii widzimy obraz zatyłowany „Ucieczka do Egiptu” z XIV w. nieznanego malarza (nakład 8,3 mln); w roku 1978 ukazuje się znaczek przedstawiający „Epitafium Wierzbicy z Branic” (nakład 10,3 mln) oraz znaczek z rzeźbą gotycką „Pięknej Madonny” z Muzeum Narodowego w Warszawie (nakład 4,5 mln).

W roku 1969 zostaje wydana przez Ministerstwo Łączności seria pn. „Polska rzeźba ludowa”, w której na pięciu znaczkach przedstawiono ludowe rzeźby w drewnie: Anioł, Frasołliwy, Chrystus Frasołliwy, Niewiasta płacząca (rzeźba z zestawu figur stojących pod krzyżem) oraz Adam i Ewa (nakład 20,1 mln).

W emisji z roku 1970 przedstawiającej „Arrasy wawelskie” na trzech znaczkach przedstawiono fragmenty arrasów: „Potop”; fragment pt. „Dziecko z ptaszkiem” z arrasu „Adam uprawiający rolę” i fragment pt. „Bóg, Adam i Ewa” z arrasu „Rajska szczęśliwość” (nakład 7,5 mln).

W roku 1971 ukazują się dwie serie

przedstawiające dzieła sztuki o tematyce religijnej. Jedną z nich jest seria pn. „Polskie odkrycia archeologiczne — freski z Faras”, przedstawiająca malowidła ściennie ściągnięte przez polskich archeologów z ruin klasztoru i katedry w Faras. Na znaczkach w kolejności są przedstawiani: „Biskup Marianos”, „Sw. Anna”, „Archanioł Michał”, „Anachoreta Anaman z Tuna el Gabel”, „Archanioł Michał”, „Symbolizm czterech ewangelistów”, „Chrystus” oraz „Archanioł Michał Groźny” (nakład 28,2 mln).

Druga seria z tego roku przedstawia polskie witraże. Na czterech znaczkach zostały przedstawione witraże: „Anioł” J. Mehoffera, „Ucieczka do Egiptu”, „Sw. Jakub Starszy” i „Madonna” anonimowych autorów (nakład 12,5 mln).

W roku 1973 ukazuje się seria upamiętniająca „Światową Wystawę Filatelistyczną POLSKA 73”, w której na dwóch znaczkach przedstawiono dwa zabytki romańskiej sztuki sakralnej z XII wieku: paterę zw. kaliską oraz fragment drzwi katedry w Gnieźnie (nakład 11,1 mln). We wspomnianej już serii znaczków wydanej z okazji „400 rocznicy urodzin P.P. Rubensa” na jednym ze znaczków przedstawiono fragment obrazu „Betsabea przy studni”, a w bloku przedstawiono fragment rysunku zatyłowanego „Ukamenjowanie św. Stefana”, a nie jako podano w „Katalogu Specjalistycznym...” t. II „Ukamenjowanie” (nakład obu pozycji wyniósł 11,1 mln).

W roku 1979 zostaje wydana dwuznaczkowa seria pn. „Polskie malarstwo ludowe”, prezentująca malarstwo na szkłe ze zbiorów Muzeum Etnograficznego w Warszawie: „Święta Rodzina” i „Boże Narodzenie” (nakład 12,6 mln). Do tej grupy znaczków zostaje również zaliczony znaczek z serii „Pomniki Ofiarom Grudnia 1970” (1981), przedstawiający pomnik w Gdańsku (trzy symboliczne krzyże). Nakład tego znaczka wyniósł 5 mln sztuk.

Ostatnią pozycją zaliczoną do grupy znaczków przedstawiających dzieła sztuki o tematyce religijnej są znaczki z serii „600 lat obecności Obrazu Jasnogórskiego”. Na jednym z nich przedstawiono fragment obrazu „Obieźnienie Jasnej Góry przez Szwedów w 1655 roku” (nakład 6 mln), a na drugim znaczku zaprezentowano obraz „Madonny Częstochowskiej (Czarnej Madonny)”. Nakład wyniósł 2 mln sztuk. Znaczek ten wydano również w bloku po dwa znaczki (nakład bloku 0,5 mln). Nie należy pominąć Ministerstwa Łączności o tworzenie konkurencji Centrali Wytwórczości i Handlu Dewocyjnego „Ars Christiana”. Mimo stosunkowo wysokiego nominalu tego znaczka (65 zł) i niemałego nakładu jest on trudno dostępny. Jeszcze rzadszy staje się blok z tymi znaczkami.

Do ostatniej grupy znaczków o tematyce religijnej zostają zaliczone znaczki przedstawiające zamki Zakonu Szpitala Najświętszego Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie (w Polsce zakon ten nazywany jest Zakonem Krzyżackim) w Malborku — w serii 500-lecie powrotu Pomorza do Macierzy z 1954 r. (nakład 7,9 mln) oraz w Kwidzynie — seria „Zamek polski” z 1971 r. (nakład 3,1 mln). Starek krzyżowców został pokazany na znaczku z

serii „Starek zagłowe” (nakład 25,9 mln), a znaczek z emisji pn. „Arceydzieła sztuki polskiej” przedstawia orła z modlitewnika Anny Jagiellonki (nakład 3,2 mln).

Do tej grupy należy zaliczyć znaczki przedstawiające płyty nagrobkowe. I tak znaczek z serii „400-lecie Poczty Polskiej” przedstawia Prospera Prowanę (pierwszego polskiego poczmistrza) wg nagrobka w kościele dominikanów w Krakowie (nakład 3,5 mln), znaczek z serii „550 rocznica bitwy pod Grunwaldem” (1960) przedstawia Władysława Jagiełłę wg rzeźby na płycie sarkofagu w katedrze wawelskiej (nakład 2,2 mln); na znaczku w emisji „VII wieków Warszawy” (1965) przedstawiono nagrobek ostatnich książąt mazowieckich, znajdujący się w katedrze św. Jana i na znaczku z serii poświęconej „Światowej Wystawy Filatelistycznej POLSKA 73” (1973) pokazano płytę nagrobkową Mikołaja Tomickiego (nakład 16,9 mln). Za ostatnią pozycję z tej grupy można uznać znaczek z emisji poświęconej „40 rocznicy III Powstania Śląskiego”, pokazujący Pomnik Czynu Powstańczego znajdujący się na Górze Św. Anny (nakład 2,2 mln).

*

Przedstawiony materiał nie pozostawia wątpliwości, że również przy pomocy znaczków pocztowych państwo ludowe starało się w mniej lub bardziej udany sposób zadośćuczynić przekonaniom religijnym członków tegoż społeczeństwa.

I jeszcze jedno nie pozostawia wątpliwości. Wszyscy przeciwnicy socjalizmu „rodzimego chowu” prawdopodobnie zamykają oczy przy naklejeniu polskich znaczków na swoje listy (chyba po to, aby fakty w postaci „małych skrawków papieru” nie zburzyły ich dobrego samopoczucia), a „chłopcy-rewolwerowcy” z Zachodu nędry prawdopodobnie nie oglądali polskich znaczków, co im wcale nie przeszkadza (jak slychać) w tworzeniu bzdur o sytuacji wierzących w Polsce na użytek przede wszystkim własnych społeczeństw, jak i tych ludzi w Polsce, którzy chcą w owe „wiadomości” wierzyć. A wystarczy przecież spojrzeć w klasykę znajomego filatelisty.

Pewnie, znajdzie się ktoś, kto oburzy się i powie, że na znaczkach polskich nie pokazano jeszcze najważniejszych rzeczy związanych z religią szeroko pojętą. Będzie miał rację. Autor ma również spore zastrzeżenia co do polityki emisyjnej Ministerstwa Łączności, jak i do pracy różnorodnych komisji kwalifikujących i oceniających projekty znaczków, ale nie to było celem tego artykułu.

Aby rzecz zakończyć można uczynić małą dygresję. Otóż w „Planie emisji znaczków pocztowych na rok 1983” Ministerstwa Łączności, a więc w roku 100-lecia śmierci Karola Marksa, daremnie będziemy poszukiwać emisji temu poświęconej (ostatni znaczek z K. Marksem ukazał się w Polsce w roku 1965), ale za to znajdziemy aż dwie serie poświęcone: wizycie Jana Pawła II w Polsce w tym roku i budownictwu sakralnemu.

Znaczek pocztowy jest jedną z form propagandowych i z racji wielkości nakładów miliony Polaków, chcąc nie chcąc, z nim się stykają.